

FRA JENKO VASILJ

(1914.-1945.)¹

Osnovni podatci

Fra Jenko Vasilj rođen je u Međugorju 2. svibnja 1914. Kršten je istoga dana. Krstno mu je ime bilo Stanko, a roditelji su mu se zvali Mate i Vida rođ. Sivrić. Krstio ga je fra Anđeo Nuić (međugorski župnik /1907.-1914./), a kum mu je bio Ivan Vasilj.² Gimnaziju je završio kod franjevaca na Širokom Brijegu (1925.-1934.), bogosloviju u Mostaru (1934.-1937.), te Strasbourgu i Lyonu, Francuska (1937.-1939.), gdje je 30. lipnja 1939. postigao licencijat. Vojsku nije služio. U Franjevački red stupio je na Humcu 6. kolovoza 1931. Habit mu je obukao provincijal fra Dominik Mandić. Jednostavne je zavjete položio u ruke istoga provincijala 7. kolovoza 1932., a svečane u ruke provincijala fra Mate Čuturića 18. kolovoza 1935. u Mostaru. Za đakona je zaređen 20. veljače 1937. Za svećenika je također zaređen u Mostaru, 23. svibnja 1937. Zaredio ga je biskup mostarsko-duvanjski fra Alojzije Mišić. Čitav svoj svećenički život proveo je kao duhovni pomoćnik i vjeroučitelj u Konjicu (1939.-1945.).³

1 Tekst je izvorno objavljen u *Stopama pobijenih*, br. 12 (2014.), str. 46-50. Ovdje dopunjen i prerađen.

2 Župni ured Međugorje: Matica krštenih, sv. II (1913.-30.), str. 16, br. 32.

3 Arhiv Provincije: Osobni karton; Imenik franjevaca, str. 55, br. 493; Andrija NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici 1524.-1945.*, Mostar, 1992., str. 211-212; Ante MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Mostar, 2007., str. 64; Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 682; Častimir MAJIĆ, *U nebo zagledani. Crtice o 66 hercegovačkih franjevaca, komunističkih žrtava koje poznavah*, Široki Brijeg - Zagreb, 2011., str. 245-247.

Pučka i srednja škole

Pučku školu Stanko (kasnije fra Jenko) Vasilj završio je u Međugorju (vjerojatno 1921.-1925.).⁴ Tada je pučka škola trajala četiri razreda, a gimnazija osam razreda. Nakon toga se u rujnu 1925. upisao u Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu. O tome imamo izvorni dokument. Naime, fra Pavo Dragičević obavijestio je upravu Provincije 10. srpnja 1925. da je u gimnaziju za sljedeću školsku godinu u prvi razred primljeno 19 kandidata, među kojima se nalazi i Stanko Vasilj pok. Mate (što znači da mu je otac već bio pokojni). Sljedeći podatak o njemu imamo iz školske 1927./28. godine, kada je pohađao 3. razred. Ocjene mu i nisu baš sjajne, ali je očito da je razrede redovito prolazio. Razrednik mu je bio dr. fra Mladen Barbarić. U 5. razredu je školske 1929./30. godine.⁵ Godine 1930./31. pohađao je 6. razred. U razredu ih je bilo 26, od kojih su 17-orica s uspjehom završila razred, osmorica upućena na popravni ispit, uglavnom iz matematike, a jedan je morao ponavljati razred. Stanko je prošao dobrim uspjehom. Razrednik im je bio dr. fra Marijan Zubac.⁶ Nakon toga je Stanko pauzirao jednu godinu, jer je u kolovozu 1932. stupio u novicijat na Humcu. U školske se klupe na Široki Brijeg vratio u jesen 1932., ali s novim imenom: sad je fra Jenko. U 7. razredu bilo ih je 20, od čega 11 klerika i 9 vanjskih đaka. Fra Jenko je prošao vrlo dobrim uspjehom, kao i fra Dionizije Lasić, fra Krsto Ravlić i neki drugi, dok je fra Bogomir Zlopaša prošao odličnim. Razrednik im je bio fra Martin Sopta.⁷ U 8. razredu (1933./34.) su samo 13-orica. Razred je fra Jenko prošao dobrim uspjehom. Razrednik im je bio dr. fra Arkandeo Nuić. Po svršetku 8. razreda (to bi danas bio 4. razred gimnazije) pristupili su polaganju maturalnog ispita. Ispit je trajao od 10. do 15. lipnja 1934. Predsjednik ispitnog odbora bio je dr. Nikola Majnarić, izaslanik ministra prosvjete, potpredsjednik dr. fra Krešimir Pandžić, direktor gimnazije, a članovi dr. fra Oton Knezović (hrvatski jezik), dr. fra Fabijan Paponja (povijest), dr. fra Arkandeo Nuić (latinski jezik) i dr. fra Svetozar Petric (francuski jezik). Petorica su bila oslobođena usmenog ispita (među njima i fra Bogomir i fra Dionizije). Fra Jenko je maturirao vrlo dobrim uspjehom.⁸

4 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 245.

5 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, II, Mostar, 2011., str. 173, 271, 407.

6 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Treći izvještaj za školsku godinu 1930./31., Mostar, 1931., str. 24-25.

7 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Peti izvještaj za školsku godinu 1932./33., Mostar, 1933., str. 24-25.

8 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Šesti izvještaj za školsku godinu 1933./34., Mostar, 1934., str. 24-26.

Bogoslovni studij

Od jeseni 1934. je na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru. U prvoj godini (1934./35.) imao je samo četiri predmeta: apologetika, povijest Crkve, spekulativna filozofija i hebrejski jezik. Imao je veoma dobre ocjene (9, 8½, 9 i 7¾). Vladanje mu je uzorno (1). U ljetnom semestru ima iste predmete (ocjene 9, 8½, 9 i 8), te uz to i ascetiku (9¼). Vladanje je opet uzorno (1). Druga godina studija (1935./36.) bila je za fra Jenka izvrsna. Ocjene su mu sve odreda 9, osim ascetike (8¼). Slušao je i polagao sljedeće predmete: Sveto pismo, dogmatska teologija, moralna teologija, kanonsko pravo, povijest Crkve i ascetika. Iste predmete sluša i u ljetnom semestru. Ocjene su još bolje, sve 9 ili 9¼. Uz to je imao još jedan predmet: specijalna filozofija. Vladanje mu je uzorno (1). U trećoj godini studija (1936./37.) sluša ove predmete: Sveto pismo, dogmatska teologija, moralna teologija, kanonsko pravo, povijest Crkve, katehetika i specijalna filozofija. Ocjene opet odlične, sve 9 ili više, osim Svetog pisma (8½). U ljetnom semestru položio je četiri predmeta: Sveto pismo (8), dogmatika (8¼), moralna teologija (9) i kanonsko pravo (9).⁹ Iz svega je vidljivo da je fra Jenko bio veoma dobar učenik, redovito s najboljim ocjenama. Na studiju svakako puno bolji nego u srednjoj školi.

Nakon svećeničkog ređenja (1937.) fra Jenko je dvije godine studija proveo u inozemstvu, i to u Francuskoj. Ipak se čini netočnim podatak iz Osobnog kartona da je to vrijeme proveo u Lilleu, nego u Strasbourgu i Lyonu. General Reda dao je obedienciju fra Jenku da može poći u Pariz.¹⁰ Nije posve jasno gdje je fra Jenko proveo tu prvu akademsku godinu u inozemstvu, u Parizu ili Strasbourgu. Svakako, francuski provincijal iz Metzja javlja hercegovačkom provincijalu početkom listopada 1938. godine da ne može na studij u Strasbourg primiti fra Krunu Pandžića jer se tamo na studiju već nalazi hercegovački klerik fra Jenko Vasilj.¹¹ Ipak se u sljedećoj akademskoj godini (1938./39.) fra Jenko nalazi u Lyonu. Odatle se javio provincijalu 24. ožujka 1939. moleći da na studiju u inozemstvu može ostati do Božića.¹² Kasnije je javio da je u lipnju 1939. godine položio ispite u Lyonu, te licencijat iz crkvenog prava.¹³ Prema tome, gotovo da nema dvojbe da je Vasilj studirao u Strasbourgu i Lyonu, a ne u Lilleu. Pošto je završio licencijat, u istome je mjesecu Vasilj tražio od provincijala da ljetne ferije može provesti u Dorstenu, što mu je provincijal i odobrio.¹⁴ U Dorstenu je ostao čitavo ljeto, a onda mu je pro-

9 Arhiv Provincije: Liber classificationum seminarii theologici in Mostar ab an. 1895-(1937), ff. 72, 75, 77, 80, 83, 85.

10 Dopis generala Reda od 15. srpnja 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 120, f. 39).

11 Dopis provincijala iz Metzja 6. listopada 1938. (Arhiv Provincije: SP, sv. 125, f. 269).

12 Arhiv Provincije: SP, sv. 126, f. 344.

13 Dopis provincijalu od 3. listopada 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 103).

14 Provincijalov dopis od 20. lipnja 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 74, 82).

vincijal krajem rujna poslao obedijenciju da se vrati u Provinciju.¹⁵ Na putu prema Zagrebu fra Jenko se zadržao u Beču. Odatle javlja provincijalu da je stigao u Beč, ali čeka nekakvu propusnicu kako bi mogao prosljediti put. Glede studiranja povijesti, o čemu mu je provincijal jednom pisao u Lyon - možda bi bolje bilo poslati nekoga drugoga, jer on ne zna kad će tamo, a osim toga nije ni dobra zdravlja. K tome, on je položio licencijat iz crkvenog prava, pa bi se u budućnosti radije bavio tim područjem.¹⁶ Sve navedeno svjedoči da je fra Jenko bio nada Provincije i da je mogao učiniti puno toga za Crkvu i Provinciju. Sve su to brutalno prekinuli partizanski zločinci jednim metkom u potiljak.

Redovnička i svećenička priprava

U novicijatu na Humcu fra Jenko je bio s desetoricom kolega od 6. kolovoza 1931. do 6. kolovoza 1932. Meštar im je bio fra Eugen Tomić st., do danas u Provinciji meštar s najduljim stažem: meštar je bio 16 godina, i to "u komadu" (1921.-1937.). Fra Jenkovi kolege bili su fra Bogdan Ćubela, fra Efrem Juričić, fra Dionizije Lasić, fra Vinko Petrović, fra Metod Puljić, fra Kornelije Ravlić, fra Krsto Ravlić, fra Gojko Stojić, fra Branko Šušak i fra Bogomir Zlopaša. Dvojica kolega su napustila zajednicu (V. Petrović i E. Juričić; Juričić je kasnije postao biskupijski svećenik, član Dubrovačke biskupije, umro 1960. godine i pokopan u Čitluku), jedan se kasnije u Americi sekularizirao i djelovao kao biskupijski svećenik (K. Ravlić), dvojica su preminuli kao mladi svećenici (G. Stojić i B. Zlopaša), trojicu su ubili partizani 1945. godine (B. Šušak, M. Puljić i J. Vasilj), jedan je život proveo u Italiji i Americi (D. Lasić), dok su samo dvojica, fra Bogdan Ćubela i fra Krsto Ravlić, svećenički i redovnički život proveli u Hercegovini i tu preminuli.¹⁷

U novicijatu na Humcu novak fra Jenko Vasilj tužio se na bolove u želudcu. Zbog toga ga je meštar fra Eugen Tomić poslao na temeljiti liječnički pregled. Piše provincijalu o njemu: "Novak fr. Jenko Vasilj je vrlo dobar i uredan mladić, ali je već od prvog dana novicijata manje-više uvijek bolestan. Ima jako pokvaren želudac i čim se nešto nahladi ima jaku glavobolju i šuštanje u ušima." Šalje ga na pregled liječniku u Mostar.¹⁸ Poslije je fra Jenko također imao zdravstvenih poteškoća, ne znam je li sa želudcem, ali je svakako molio provincijala da ga ne premješta iz Konjica jer mu je tu najbolja klima za načeto zdravlje.¹⁹

15 Provincijalov dopis od 24. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 439).

16 Dopis provincijalu iz Beča 3. listopada 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 103).

17 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2009., str. 154.

18 Meštrov dopis provincijalu od 1. veljače 1932. (Arhiv Provincije: SP, sv. 98, f. 17).

19 Dopis provincijalu od 20. kolovoza 1940. (Arhiv Provincije: SP, sv. 131, f. 164).

Fra Jenko je za svećenika zaređen prije nego je završio bogoslovni studij - jer je tako u ono vrijeme bilo uobičajeno. Provincijal je za šestoricu klerika, među kojima je bio i fra Jenko, 27. ožujka 1937. tražio od Svetoga Oca dispencu za svećeničko ređenje, vjerojatno od nedostatka dobi. Riječ je o fra Bernardu Katiću, fra Bogdanu Čubeli, fra Dioniziju Lasiću, fra Metodu Puljiću, fra Gojku Stojiću, fra Branku Šušku, fra Jenku Vasilju, fra Bogomiru Zlopaši i fra Emilu Stipiću.²⁰ Za svećenika je zaređen 23. svibnja 1937. Nakon toga je određen za studij u inozemstvu, kako je već naprijed rečeno.

Fra Jenko nije služio vojni rok, što saznajemo iz potvrde izdane, čini se, 1942. godine od Ministarstva domobranstva. U njoj se navodi: "Nije služio u vojsci, iz razloga što mu je rješanjem Jadr[anske] div[izije] (...) [1934.] odgođena služba radi školovanja do navršene 27. godine starosti. Prema zapoviedi MINDOM [Ministarstva domobranstva] [1942.] sveštenici (*sic*) se ne upućuju na djelatno razdoblje; čime je svoju vojnu obvezu ispunio."²¹

Pastoralno-katehetsko djelovanje

Pa ipak, ni od jednog ni od drugog dodatnog (poslijediplomskog) studija nije bilo ništa. Provincijal fra Mate Čuturić uputio je 23. listopada 1939. fra Jenku, koji se trenutno nalazio u Mostaru, dekret kojim ga šalje za kapelana u Konjic.²² Tu je zamijenio fra Nenada Pehara koji odlazi na studij.²³ Provincijalat je tražio potrebne ovlasti za fra Jenka od Biskupskog ordinarijata 31. listopada,²⁴ a Ordinarijat ga je 2. studenog potvrdio za kapelana u Konjicu.²⁵ Uskoro je provincijal uputio zamolbu i Banskoj upravi u Zagrebu za dozvolu fra Jenku Vasilju da može predavati vjeronauk u Konjicu.²⁶ U Konjicu će fra Jenko ostati sve do 1945. Istina, već ga je sljedeće godine provincijal namjeravao premjestiti iz Konjica. Fra Jenko pak moli da ga ostavi jer mu je tu najbolja klima za načeto zdravlje. K tome, dobro je vršio svoju službu vjeroučitelja u građanskoj i osnovnoj školi, vodio Društvo sv. Ante i radio u dušobrižništvu. Premještaj bi se protumačio kao kazna. Već se, naime, pročulo da će ga premjestiti pa su ga već mnogi pitali za razlog. Provincijal mu je prije kao razlog naveo to što nije bolje upućen u pjevanje. Ali tu su časne sestre i

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 118, f. 384.

21 Hrvatski državni arhiv: Osobnik.

22 Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 192.

23 Provincijalova obavijest rezidenciji u Konjicu od 23. listopada 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 200).

24 Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 223.

25 Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 234.

26 Provincijalov dopis od 22. studenog 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 299).

fra Berislav Mikulić, koji se dobro razumiju u glazbu, a i u školu će uskoro doći jedan glazbenik. On svakako želi i dalje ostati u Konjicu.²⁷ Molba mu je, očito, bila uslišana, jer je ostao u Konjicu. I za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske fra Jenko je bio vjeroučitelj u istome mjestu. O tome je provincijal fra Krešimir Pandžić obavijestio Ministarstvo nastave u Zagrebu 3. rujna 1941., te molio da ga se potvrdi na toj službi.²⁸

Fra Jenko je u Konjicu imao problema s talijanskom vojskom. Nije podnosio njihovu bahatost i bezobrazluk i nije se libio javno iznijeti svoje stavove o njima. Stoga je Komanda talijanske divizije iz Mostara uputila Provincijalatu pritužbu na vladanje konjičkih franjevac fra Krste Ravlića i fra Jenka Vasilja prema talijanskoj vojsci, nakon što su Talijani oslobodili Konjic od partizana. Dotični su franjevci, naime, optužili talijanske vojnike za krađu, što - kako piše njihova komanda - nije istina.²⁹ Znajući koja su sve zla talijanski vojnici, uz pomoć svoje "milicije" - četničkih horda - činili hrvatskom katoličkom puku u hrvatskim krajevima (sjetimo se samo pokolja u Rami i okolnim mjestima u listopadu 1942.!), sigurno je da su spomenuti franjevci bili potpuno u pravu i da ni najmanje nisu pretjerivali u procjeni talijanskih vojnih snaga.

Krajem 1944. provincijal je fra Jenka imenovao vikarom rezidencije u Konjicu namjesto fra Nikole Ivankovića,³⁰ dotadašnjeg kratkotrajnog vikara, koji je imenovan kapelanom hrvatske vojske u Sarajevu.³¹ Fra Jenko je tijekom rata barem neko vrijeme bio i duhovnik hrvatske vojske koja je bila smještena u Konjicu. Tu je službu obavljao do 25. siječnja 1945. Naime, već je 18. siječnja te godine fra Tugomir Soldo molio provincijala da se privremeno imenuje duhovnikom II. gardijskog zdruga, zacijelo sa sjedištem u Konjicu, namjesto dotadašnjeg duhovnika fra Jenka Vasilja. Njegovu je molbu preporučio i konjički župnik fra Svetozar Petric.³² Provincijal je na to uputio molbu Popunidbenom zapovjedništvu u Mostar da se za duhovnika Zdruga imenuje fra Tugomir Soldo.³³

27 Dopis provincijalu od 20. kolovoza 1940. (Arhiv Provincije: SP, sv. 131, f. 163).

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 199. Usp. i provincijalov dopis od 7. travnja 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 135, f. 313).

29 Dopis Provincijalatu od 19. srpnja 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 267).

30 Provincijalov dopis od 4. prosinca 1944. (Arhiv Provincije: SP, sv. 144, f. 557).

31 Fra Nikola je preživio kolone smrti 1945., ali je iste godine bio osuđen na dugogodišnju zatvorsku kaznu. U zatvoru je bio do ožujka 1951. Ponovno je uhićen u Ljubuškom u travnju 1952. Umro je na putu od Ljubuškog prema Mostaru od komunističkog zlostavljanja. Predan je mrtav franjevcima u Mostaru. Preminuo je 21. svibnja 1952. Pokopan je na groblju Šoinovac (Žarko ILIĆ, "Mučenik fra Nikola Ivanković", *Kršni zavičaj*, br. 36/2003., str. 79-84).

32 Arhiv Provincije: SP, sv. 149, f. 20 (spis nedostaje, ali za njegov kratki sadržaj znamo iz Urudžbenog zapisnika).

33 Provincijalov dopis od 25. siječnja 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 149, f. 20; spis nedostaje, ali za njegov kratki sadržaj znamo iz Urudžbenog zapisnika).

Smrt

Sve je to, međutim, bilo kratkotrajno jer je njemačko-hrvatska obrambena crta bila u rasulu i uskoro su se te vojske počele povlačiti prema sjeverozapadu, sve do austrijske granice. S njima se najvjerojatnije povlačio i fra Jenko Vasilj. O njegovoj sudbini više nema gotovo nikakvih podataka. Njegov osobni karton navodi samo toliko da je mjeseca svibnja 1945. ubijen od partizana kod Klanjca u Hrvatskom zagorju.³⁴ Ubijen je u 31. god. života, 14. god. redovništva i 8. god. svećeništva. Za grob mu se ne zna.

O njegovim posljednjim mjesecima života ovako je zapisao dr. fra Častimir Majić:

Poslije šest plodnih godina rada u ožujku 1945. pridružio se hrvatskoj vojsci u povlačenju i pošao prema Zapadu u potrazi za sigurnijim boravištem. Val masovnog hrvatskog povlačenja prema Austriji, početkom svibnja 1945., zahvatio je i njega, te se pridružio stotinama tisuća vojnika i civila koji su srljali u maglu životne neizvjesnosti. Taj opći egzodus hrvatskoga mnoštva završio je tragično kao i on u njemu. Stradao je u hodnji smrti na putu od Bleiburga u domovinu. Nekrologij Hercegovačke franjevačke provincije bilježi 10. svibnja 1945. kao nadnevak njegove smrti dok je on najvjerojatnije ubijen 18. svibnja u blizini slovenskog grada Maribora. Istina, neki tvrde da su ga vidjeli kod Klanjca i da je možda ubijen u Zagrebu. (...). Fra Jenko je zemaljske putove zapečatio vlastitom krvlju i s drugom svojom subračom iz Hercegovačke franjevačke provincije otputovao u kraljevstvo vječna mira i istinske slobode.³⁵

S. Emilija Vasilj kasnije je čula da je fra Jenko ubijen negdje u Zagrebu, ali nije znala ništa pobliže o tome.³⁶ U fra Jenkinjoj obitelji su pak čuli da je bio ubijen u Ivanić Gradu, ali nije im bila poznata bilo kakva pojedinost o tome.³⁷ Tako je, dakle, o mjestu i datumu njegove smrti sve nejasno. Svakako, ubijen je u jednoj od bezbrojnih kolona smrti u povratku s austrijsko-slovenske granice, a ubili su ga partizanski zločinci. U bilježnici Mise za pokojne fratere (1940.-1955.) njegovo se ime ne navodi pojedinačno, ali je provincijal dekretom od 5. veljače 1946. naredio da svaki (preživjeli) franjevac svećenik ima slaviti 15 misa za one za koje ne postoji nikakav siguran podatak o smrti. Među takve svakako pripada i fra Jenko Vasilj.³⁸

U najnovije vrijeme (ožujak 2024.) javila se iz Klanjca Iva Kajfeš, koja je potvrdila da se među narodom toga kraja sačuvala priča kako su partizani ubili jednoga

34 Arhiv Provincije: osobni karton.

35 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 246-247.

36 Arhiv Vicepostulature na Širokom Brijegu: Svjedočanstvo s. Emilije Vasilj (razgovarao fra M. Stojić), str. 21.

37 A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, str. 682.

38 Arhiv Provincije: SP, br. 18/46. od 5. veljače 1946.

franjevca - bio je u habitu - u blizini Klanjca u proljeće 1945. Taj je kraj u neposrednoj blizini slovenske granice, a mjesni su partizani i tijekom rata činili zločine, a pogotovo kad je tuda u svibnju 1945. prolazila razoružana hrvatska vojska i civili. Štoviše, domaći su partizani u ožujku 1945. ubili i biskupa u miru Josipa Mariju Carevića, bivšega dubrovačkog biskupa, koji je svoje umirovljeničke dane provodio u susjednoj župi Veliko Trgovišće. "Dana 23. ožujka odveden je prema selu Pluska u župi Luka, koje je bilo partizansko uporište, a gdje su se za vrijeme rata vršila mnoga 'suđenja' i ubijeni mnogi." Ovako je zabilježila o ubojstvu jednoga franjevca:

Neposredno po završetku rata, u svibnju 1945. godine, do lokalnih partizana stigla je vijest da se cestom prema selu Pluska sam i dezorijentiran kreće neki fratar. Zarobljen je na ulazu u Plusku od nekolicine partizana, a za grob mu se do danas ne zna. Prije nekoliko godina, jedan se čovjek iz Pluske pred nekoliko osoba hvalio kako je njegov djed zarobio "ustašu preobučenog u franjevačko odijelo". Potom se pravdao kako je ispod habita imao mitraljez pa su ga morali zarobiti. Priču kako je u Luki zarobljen franjevac potvrdio je još jedan stariji čovjek, s detaljima tko ga je zarobio i gdje se to dogodilo. Što se kasnije događalo s franjevcem, još se ne zna. Pretpostavka je kako se radi o fra Jenku Vasilju iz Međugorja, jednom od 66 franjevaca Hercegovačke franjevačke provincije ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću. (...). Ako zarobljeni franjevac nije proslijeđen dalje (primjerice, u sjedište kotara - Klanjec), ili ubijen odmah, moguće je da je odveden u zaselak Kosovići u Pluski, gdje je djelovao partizanski sud i da je tamo ubijen.³⁹

Vicepostulator fra Miljenko Stojić razgovarao je na istu temu 9. srpnja 2024. s Josipom Halambekom, kojemu je 1945. godine bilo 11 godina. On je potvrdio naprijed navedenu činjenicu da su mjesni partizani uhitili jednog fratra koji se vraćao iz Slovenije, te ga potom ubili. Dakako, on ne zna kako mu je bilo ime. Navodi i imena partizana koji su donijeli odluku da ga se ubije. Lažno su ga optužili da je ustaša i da je nosio šmajser ispod habita. Pokopan je u Kosovićeve šume, kao i brojni druge koje su partizani pobili.⁴⁰

Kakva je bila fra Jenkina "krivnja" i zašto je bio brutalno usmrćen u 31. godini života? To je veoma teško znati, jer ne postoji nikakva presuda iz koje bismo to mogli saznati. Usput, od 66 ubijenih hercegovačkih franjevaca suđeno je samo jednom jedinom, i to dr. fra Radoslavu Glavašu u Zagrebu u lipnju 1945. Tada je, u samo jednom danu, s njime na smrt ili druge teške kazne osuđeno još gotovo 60 osoba. Dakako, bez ikakve mogućnosti obrane. Tako o fra Jenkinjoj "krivici" možemo saznati tek iz zloglasne knjige Viktora Novaka *Magnum crimen*, koja je i nastala u svrhu opravdanja partizanskih zločina nad katoličkim svećenicima. Novak o njemu

39 Dopis Ive Kajfeš u mom posjedu.

40 Razgovor u prijepisu nalazi se u Arhivu Vicepostulature.

piše kratko: “Među svim konjičkim franjevačkim ustašama kao da je najagilniji i najuporniji organizator pobješnjelog ustaštva bio fra Jenko Vasilj.”⁴¹ Stavljajući po strani Novakovu komunističku frazeologiju, zanimljivo je da ni on nije siguran u svoju tvrdnju. Što na ovo kaže fra Tugomir Soldo u svojem izvrsnom odgovoru na Novakove laži?

Fra Jenko Vasilj nije mogao biti “organizator pobješnjelog ustaštva”, jer nikada nije bio ustaša, niti je sa ustašama surađivao. Bio je po političkome uvjerenju nacionalista, ali je bio vrlo trijezan i razborit misnik. Bio je kateheta i krasno je djelovao i liturgijski pokret među đaštvom i svijetom razvio. Bavio se u pravome smislu kršćanskim odgojem mladeži i liturgijom. Imao je pripravljen za tisak veliki svezak liturgijskih propovijedi i konferencija.⁴²

Tako je fra Jenko platio glavom ne zbog “pobješnjelog ustaštva”, nego jer je odlično radio s mladima i tako ih zauvijek pridobio za Katoličku Crkvu, pa komunisti s takvima nikada nisu mogli računati. Zapravo, oni koji su ga ubili nisu o njemu ništa znali. Dovoljno je bilo da je na sebi nosio franjevački habit.

Dr. fra Robert Jolić

41 V. NOVAK, *Magnum crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 657

42 T. SOLDI, “Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata”, *Hercegovina franciscana*, br. 7 (2011.), str. 403.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.